

POL STOLETJA III. LJUBLJANSKE GIMNAZIJE

SILVO KRANJEC

1. Ustanovitev

Zgodovina ljubljanskih srednjih šol sega vsaj na začetek XV. stoletja, ko je bila l. 1418 obnovljena stolna šola pri Sv. Nikolaju. V dobi reformacije je bila v Ljubljani od 1563 do 1598 protestantska latinska šola, ki jo je protireformacija seveda zatrla, zato pa so jezuiti kmalu po prihodu v Ljubljano l. 1596 ustanovili svojo gimnazijo. Po odpravi jezuitskega reda l. 1773 je postala ta šola državna in je do l. 1889 ostala edina ljubljanska gimnazija. Ko je bila l. 1889 ustanovljena v Ljubljani II. gimnazija, najprej kot nižja, l. 1900 pa izpopolnjena v višjo, je stara gimnazija dobila ime I. gimnazija in ga obdržala do l. 1929, ko se je preimenovala v »Klasično gimnazijo«.

Učni jezik je bil v prejšnjih stoletjih seveda nemški in latinski, toda že protestantska šola je deloma upoštevala slovenščino, ki tudi v jezuitski šoli ni čisto izginila (dramske predstave v slovenščini), državna gimnazija pa je dolgo poznala le nemški učni jezik. Leta 1849 so uvedli slovenščino kot predmet, šele v 80. letih pa so začeli uvažati slovenski učni jezik v nižje razrede in tako so nastale na ljubljanski gimnaziji poleg nemških razredov slovenske paralelke. Končno se avstrijska vlada ni mogla več upirati, da se uvede slovenski učni jezik v višje razrede. Za to se je borilo zlasti l. 1906 ustanovljeno Društvo slovenskih profesorjev, ki je takoj organiziralo tudi pisanje slovenskih učnih knjig za višjo gimnazijo. Najprej je vlada dovolila slovenski učni jezik v l. 1905 ustanovljeni zasebni škofijski gimnaziji v Št. Vidu nad Ljubljano, ki je bila prva popolnoma slovenska gimnazija.

Leta 1907 je vlada vse gimnazije na Kranjskem razen kočevske, ki je bila sedaj postopno spremenjena v popolno, priznala za slovensko posest in dovolila slovenski učni jezik za večino predmetov tudi v višjih gimnazijah. Zato pa je za ljubljanske Nemce ustanovila posebno gimnazijo s tem, da je jeseni 1907 spremenila štiri nižje nemške vzporednice I. gimnazije v njen »filialni zavod« pod vodstvom profesorja Aleksandra Pucska. S 1. septembrom 1908 je ta filialka postala samostojna gimnazija, ki naj bi se postopoma razvila v popolno, in je dobila uradni naziv »c. kr. drž. gimnazija z nemškimi učnim jezikom v Ljubljani«.

Tako je Ljubljana prišla do svoje tretje gimnazije, ki je 1. septembra 1958 obhajala

svojo 50-letnico. Uradno je to ime dobila šele s popolnim poslovenjenjem jeseni 1924. Ko se je pa l. 1936 preselila v lastno novo poslopje za Bežigrad, je bila prva srednja šola izven mestnega središča in je tako tesno zrasla z naglo se razvijajočim severnim predmestjem Ljubljane, da jo je ljudski glas nazval kar »bežigrajsko gimnazijo« in po osvojitvi se je tudi uradno imenovala »III. gimnazija, Ljubljana-Bežigrad«. Zanimivo je, da je edina od ljubljanskih gimnazij ohranila svoj naziv ves čas nespremenjen, ostala je III. gimnazija, kar je po zgodovinskem razvoju tudi bila.

2. Nemška gimnazija v Avstriji

Za ravnatelja nove gimnazije je bil postavljen vodja dotedanje filialke Aleksander Pucsko, za profesorje pa dotedanji profesorji I. gimnazije: šol. svet. Alfonz Paulin, dr. Franc Riedl in dr. Rudolf Rothaug. Vsi razen Paulina so bili Nemci, le za pomožnega veroučitelja je bil imenovan Slovenec kanonik dr. Andrej Karlin; ta je učil samo do konca l. 1908; takrat je bil premeščen z realke na novi zavod dr. Josip Jerše, ki je ostal na njem edini Slovenec vse do konca Avstrije. Prof. Paulin, znani botanik, namreč zaradi boleznih sploh ni nastopil službe in je bil na dopustu do svoje upokojitve v zač. l. 1909.

Na novem zavodu so učili kakor na vseh drugih gimnazijah na Slovenskem po normalnem učnem načrtu iz l. 1900. Po današnjem pojmovanju je bila to klasična gimnazija z latinščino od I. in grščino od III. razreda dalje. Slovenščina se je poučevala kot neobvezen predmet za dijake, ki niso bili Slovenci, v 4 tečajih. Drugi neobvezni predmeti so bili še italijanščina, stenografija, risanje, lepomis, petje in telovadba.

V prvem šolskem letu 1908/9 je imela gimnazija 5 razredov s paralelko v prvem. Redni učenci so bili seveda le moški, učenke so bile vpisane kot privatistke. V primeri z drugimi takratnimi zavodi ali pa celo današnjimi je bilo število učencev po razredih idealno nizko; tudi to kaže, kakšen privilegirani položaj je imela takratna nemška manjšina v Ljubljani. Ob koncu prvega šolskega leta je imel največ učencev II. razred (23), najmanj pa V. razred (17). Vseh skupaj je bilo 115 učencev in 10 učenk. Po rojstnem kraju jih je bilo iz Ljubljane 54, iz ostale Kranjske 17, iz Primorske 6, iz Štajerske 9, iz ostale Avstrije 25, iz ogrskih dežel 3 in

iz tujine 1. Po bivališču staršev jih je bilo iz Ljubljane 104, od zunaj jih je bilo 11. Zanimiva je statistika učencev po materinskem jeziku: Nemcev je bilo 100 (+ 10 učenk), Slovencev 9, Italijana 2, Čeha 2, Hrvat 1 in Madžar 1.

Slika, ki nam jo nudi statistika prvega šolskega leta, se vse do zadnjih vojnih let ni bistveno spremenila. Nova gimnazija je bila domena ljubljanske in kranjske nemške buržoazije in birokracije; v imeniku učencev srečujemo imena znanih njenih predstavnikov, n. pr. baron Schwarz von Karsten (deželni predsednik), vitez Kaltenegger (prosluli predsednik deželnega šolskega sveta), vitez Laschan, grof Künigl, grof Auersperg, Bamberg, Kosler, Samassa, Pammer, Luckmann, Röger itd. Imenik učencev kaže tudi, da pojem nemškutarja še vedno ni bil izumrl, kajti učence s slovenskimi imeni iz slovenskih krajev srečujemo tudi v razredih, v katerih ni nihče navedel za materinski jezik slovenščino.

Nova nemška gimnazija v Ljubljani je začela svoje življenje v narodnostno napetem ozračju, ki so ga povzročili »ptujski dogodki«. Ko so skupščino Družbe sv. Cirila in Metoda v Ptujju 8. septembra 1908 tamkajšnji Nemci in nemškutarji surovo napadli, je bil sklican v Ljubljani protestni shod in nastale so demonstracije proti Nemcem, ki se jih je udeleževala največ mladina. Demonstranti so predvsem snemali nemške napisne table in razbijali nemške napise. Vlada je poslala na ulice nemško vojaštvo, ki je 20. septembra zvečer streljalo v množico. Poleg več ranjenih sta padla smrtno zadeta stavec Rudolf Lunder in četrtošolec II. gimnazije Ivan Adamič. Pogreb obeh »septembrskih žrtev« se je razvil v veliko narodno manifestacijo; nato je sledil bojkot proti nemškim trgovcem, izginili so vsi nemški napisi in tudi dvojezične ulične table. Slovenski dijaki so kljub prepovedi nosili v znak žalovanja za padlim tovarišem črne flore in črne kravate; to je Nemce zelo bodlo v oči in so zato izzivali in sovražno nastopali na ulicah proti slovenskim dijakom, posebno proti učenkam mestne višje dekliške šole, ki je bila v bližini nemške gimnazije.

Zaradi tega je ljubljanski župan Ivan Hribar 27. januarja 1909 poslal notranjemu ministru na Dunaj posebno pismo, kjer se pritožuje, da »dijaki nemške gimnazije ne zmerjajo samo gojenk slovenske višje dekliške šole in liceja, temveč jih tudi dejansko napadajo«. Poudaril je, da se pri tem po-

sebno odlikujejo sinovi nekaterih uglednih nemških rodbin, »da, celo sin dež. predsednika Teodor baron Schwarz se je ponovno udeležil takih dejanj. Ker tudi pritožbe pri ravnateljstvu niso zalegle,« piše župan, »moralo je biti varnostni straži naročeno, naj večkrat patroluje v bližini teh učnih zavodov.«

Svoje prostore je dobila nova gimnazija v Waldherrjevi hiši v Beethovnovi ulici št. 7, od koder sta se bili jeseni l. 1907 izselili II. drž. gimnazija in študijska knjižnica v svoje novo poslopje na Poljanski cesti. Ko je kmalu po začetku svetovne vojne vojaštvo zasedlo Waldherrjevo hišo, je gostovala gimnazija v šol. letu 1914/15 v prostorih Kazine na sedanjem Trgu revolucije.

Profesorji, katerih število se je gibalo med 10 in 15 in ki so prihajali iz raznih avstrijskih dežel, so bili precej stalni. Med njimi so bili nekateri odlični strokovnjaki, kot n. pr. zgodovinar dr. Oton Jauker in dr. Rudolf Rothaug, znani kartograf in geograf. Vse do vojne so profesorji objavljali v letnih poročilih svoje znanstvene razprave. Za vojni leti 1914/15 in 1915/16 sta še izšli suhi letni poročili, nato pa ni bilo nobenega več.

Število učencev je s postopnim razvojem zavoda naraščalo in doseglo v šol. l. 1913/14 višek: 164 učencev in 25 privatistk. Nato je začela učence pobirati vojna in že v juniju 1916 so delali redno maturo le še 4 učenci in 3 privatistke, predčasno vojno maturo pa je med letom v raznih rokih delalo 45 učencev, med njimi veliko tujih (Primorcev, Istranov in Goričanov).

Po narodnosti so bili na zavodu naravno vedno v ogromni večini Nemci, Slovenci so bili v drugem šol. letu 1909/10 še 4, nato pa vse do svetovne vojne le po 1, samo v šol. letu 1911/12 sta bila 2. Še vedno so se našla v razredih, kjer se ni nihče prijavil za Slovenca, izrazito slovenska in tudi slovensko pisana imena kot n. pr. dva Černeta, Hribovšek, Potisek, Cigoj, Klemenčič in Hočevvar (vsi iz Ljubljane), ne glede na mnoga nemško pisana imena, od katerih se posebno imenitno bere: »Koroschütz Adolf aus Unterschischka«... Začetek vojne z Italijo, ko so začeli prihajati begunci iz Gorice, Trsta in Pulja, je prinesel v pogledu narodnosti značilne izpremembe. Ob koncu šol. leta 1915/16 je bilo na šoli s privatistkami vred že 27 Slovencev, 5 Hrvatov in 16 Italijanov, tako da je bilo vseh ne-Nemcev skoraj 30%.

Za dober učni uspeh je imela nova gimnazija kar se da ugodne pogoje. Njeno poslopje je bilo sicer staro, pa lepo obnovljeno in

opremljeno. Dobro založene so bile tudi zbirke učil, kjer so se tako kot pri knjižnicah izkazali z darili razne nemške ustanove in bogati posamezniki. Število učencev v posameznih oddelkih je bilo majhno, profesorji ne preobloženi z urami, učenci skoraj vsi iz dobro situiranih ljubljanskih družin. Seveda se učencem tudi ni bilo treba mučiti s tujim učnim jezikom, kot so se morali takrat slovenski srednješolci. Ni tedaj čudno, če na koncu prvega šolskega leta le 9 učencev (7,2 odstotka) ni izdelalo, popravni izpit je imel le 1, odličnjakov je bilo kar 36 (28 %). V drugem šolskem letu so padli celo samo 4 učenci ali 2,8 %. To je bil najugodnejši uspeh ves čas obstoja nižje gimnazije, kajti naslednja leta se je učni uspeh nekoliko poslabšal. Že v prvem vojnem letu je bil pouk v nekaterih predmetih reduciran in odpadli so prosti predmeti, razen petja in slovenščine.

Glede učnega osebja se vojna ni dosti poznala, kajti namesto vpoklicanih (prvo leto 3, drugo leto 7) profesorjev je dobil zavod poleg dveh profesorjev iz Gorice tudi nekaj novih suplentov, kasneje je bilo tudi več profesorjev vojne službe oproščenih. Prvi ravnatelj Pucsko je šel spomladi 1916 na bolniški dopust, konec šolskega leta pa je bil upokojen. Začasni vodja in čez dve leti pravi ravnatelj je postal prof. dr. Lorenz Tretter, ki je bil prišel jeseni 1915 z gimnazije v Gorici.

3. III. gimnazija v stari Jugoslaviji

V tistih zgodovinskih dneh, ko se je podirala avstroogrška monarhija, je bila nemška gimnazija z drugimi ljubljanskimi šolami vred zaradi epidemije »španske« gripe zaprta. Učenci so se nato povečini zopet zbrali, nemških profesorjev pa ni bilo iz vojske oziroma s počitnic nazaj; čutili so, da jih nova država ne bo potrebovala. Res so bili z razpisom Narodne vlade 3. januarja 1919 vsi nemški profesorji odpuščeni; vodstvo šole pa je prevzel edini Slovence na zavodu, profesor verouka dr. Josip Jerše. Slovenščina je sedaj postala obvezen učni predmet in kakor večina slovenskih gimnazij je bila tudi nemška spremenjena v realno gimnazijo počenši s prvimi tremi razredi.

S propadom stare države in odhodom nemških uradnikov in oficirjev iz Ljubljane je nemška gimnazija izgubila smisel svojega obstoja in dotok učencev je jel usihati. Zato je prosvetno ministrstvo 13. julija 1921 odredilo, da se zavod postopoma pretvori v realno gimnazijo s slovenskim učnim jezikom in z nemškimi paralelkami, ki naj se leto

za letom opuščajo, začeniši z najnižjim razredom. Z odlokom 29. maja 1924 je ministrstvo odločilo, naj se zaradi premajhnega števila učencev z novim šolskim letom ukinejo višji razredi z nemškim učnim jezikom. Tik pred začetkom pouka je ministrstvo 5. septembra 1924 brzojavno odločilo, naj se zopet vzpostavijo vsi razredi, toda ne z nemškim, temveč s slovenskim učnim jezikom. Tako je postal zavod popolnoma slovenski in dobil ime »III. drž. realna gimnazija v Ljubljani«.

Komaj je nova slovenska gimnazija dobro zaživela, so se že začeli zbirati nad njeno glavo črni oblaki. Prosvetno ministrstvo je 17. septembra 1927 brzojavno sporočilo, da je ministrski svet sklenil, skrčiti zavod na nepopolno (nižjo) gimnazijo, in naročilo, da naj direktor s 30. septembrom 1927 zapre V. razred. Ta sklep je povzročil v slovenski javnosti ogorčene proteste in debate. Najbolj duhovito so ga komentirali dijaki sami, ko so priobčili na platnicah oktobrske številke dijaškega lista »Mentor« tale »parte«: (gl. stran 110).

Kljub vsem protestom je bil razred res ukinjen, toda na II. gimnaziji, kamor naj bi šlo teh 52 petošolcev, zanje ni bilo prostora

Dr. Valentin Korun

Brez posebnega obvestila.

Vsem znancem naznanjamo, da je naš ljubljani

V. RAZRED

sotrudnik III. državne realne gimnazije v Ljubljani

previden s tolažili prosvetnega ministrstva danes v ponedeljek boguvdano zaspal. Zapustil je 52 nepreskrbljenih otrok. Prosimo, da ga znanci ohranijo v blagem spominu. Bil je vesel družabnik, da ga je bilo slišati kilometer daleč. Pogreb bo 1. oktobra 1927 iz hiše smrti v Beethovnovi ulici na II. državno realno gimnazijo na Poljanski cesti.

Ljubljana, 19. septembra 1927.

Hočevar Kuno, ded; Dolenec Ivan, oče; dr. Piskernik Angela, mati; dr. Mencej, Kalan, Ančik, dr. Šanda, dr. Jerše, Pirnat, strici.

I. a, I. b, II. a, II. b, III. a, III. b, IV., VI., VII., VIII., bratje.

Gril, krušni oče.

(Opomba: »ded« je bil ravnatelj, »oče« razrednik, »mati« edina profesorica, »strici« pa vsi profesorji, ki so učili v »rajnem« razredu. »Krušni oče« je bil služitelj, ker je v odmorih učencem prodajal zemlje.)

in tako so po salomonski rabsodbi ministrstva ostali, kjer so bili, to je na III. gimnaziji, imenovali so se pa »V. c razred II. drž. realne gimnazije«. Ta smešni položaj se je končal šele 22. maja 1928, ko je prosvetni oddelek odredil, naj velja premeščeni razred zopet za V. razred III. gimnazije.

Vendar nevarnost še dolgo ni minila. Število gimnazij je v novi državi stalno naraščalo; zlasti v južnih pokrajinah, kjer niso poznali meščanskih šol in so imeli tudi malo strokovnih šol. To je izzvalo reakcijo in leta 1929 so začeli ukinjati nepopolne gimnazije, popolne pa spreminjati v nepopolne. Med slovenskimi gimnazijami naj bi bila prizadeta zopet ljubljanska tretja, toda splošni odpor javnosti in prizadevanje ravnatelja Kuna Hočevarja sta te nakane trenutno preprečila. Zanimiv spomenik te epizode je karikatura ravnatelja Hočevarja v majski številki Mentorja 1929, kako kot lev »brani V. razred III. drž. gimnazije v Ljubljani pred redukcijo«; narisal jo je takratni osmošolec na zavodu, sedanji akademski slikar prof. Franc Uršič.

Ko je začela še gospodarska kriza huje pritiskati, so velesrbske težnje šestojanuarskega režima, ki se je plašil kulturne premoči prečanskih pokrajin, z novo silo zadele tudi Slovenijo. Najhujši udarec je pa-

del po III. gimnaziji v Ljubljani, ki je bila 1. julija 1932 popolnoma ukinjena. Takrat je imela v 18 oddelkih 706 učencev; ti so se za novo šolsko leto vpisali po večini na I. realno gimnazijo v Ljubljani, kamor so bili premeščeni tudi ravnatelj in večina profesorjev. Seveda je bila tam sedaj še večja stiska s prostorom, zato je ta nesmiselna ukinitvev zbudila v javnosti val ogorčenja. Že 30. julija 1933 je bila obnovljena popolna III. gimnazija, ki se je odslej lahko v miru razvijala, posebno še, ko je čez tri leta dobila lastno šolsko poslopje.

Kmalu po koncu vojne se je bila morala III. gimnazija umakniti raznim uradom, ki so prišli v Waldherrjevo hišo. Sredi januarja 1919 se je preselila v Virantovo hišo na sedanjem Levstikovem trgu št. 2. Šele s šolskim letom 1921/22 se je vrnila v nekdanje prostore v Waldherrjevi hiši, a le z nekaj razredi; večina razredov je našla zavetje v poslopju III. osnovne šole na Vrtači, od koder so se preselili v Waldherrjevo hišo šele novembra 1929. Toda število učencev in oddelkov je stalno rastlo in starinska Waldherrjeva hiša, ki je imela le 13 majhnih učilnic, je postajala pretesna. Zato se je že leta 1930 začelo prizadevanje za zgradbo novega šolskega poslopja. Banska uprava je dve leti zapored postavila v svoj proračun

po 600.000 din za zgradbo poslopja, medtem ko je mestna občina dala na razpolago stavbišče na tako imenovanih Pekovskih njivah za Bežigradom. Vsem tem lepim začetkom je naredila konec ukinitve gimnazije l. 1932.

Po svoji obnovitvi l. 1933 je bila gimnazija nastanjena v poslopju današnje I. gimnazije v Vegovi ulici. Pri menjavanju prostorov z učenci I. gimnazije so seveda nastopale nezogibne težave in ker je število učencev na obeh zavodih stalno rastlo, se je obnovila akcija za zgraditev lastnega šolskega poslopja. Leta 1934 se je že opravil komisijski ogled stavbišča in banovina je postavila v proračun nadaljnji znesek 400.000 din, ki ga je pa finančni minister črtal. Treba je bilo novih naporov, da so naslednje leto le začeli graditi. Kljub težkim časom gospodarske krize je slovenska banovina žrtvovala nad 8 milijonov din za pravo šolsko palačo, s katero je projektant inž. arh. Emil Navinšek ustvaril povsem nov tip šolskega poslopja. Namesto mračnih hodnikov starih šol se odpirajo prostorne, svetle avle z 21 učilnicami na obeh straneh; poleg risalnice sta tudi posebni predavalnici za fiziko in kemijo, v stranskem traktu je telovadnica z majhnim odrom za gledališke nastope. Ko je bilo novo poslopje z lepo slovesnostjo dne 18. oktobra 1936 izročeno svojemu namenu, je eden od dijakov deklamiral tudi novo »Himno III. gimnazije«, ki jo je zložil zavodov profesor pesnik Joža Lovrenčič in ki se končuje z zanosno kitico:

*»Dvigaj se, dvigaj, naša gimnazija
v beli Ljubljani sredi polja —
zbiraj nas v svojih svetlih prostorih,
srce nam blaži, vzgajaj duhal«*

Novo poslopje je bilo res nujno potrebno, saj je bilo po zgraditvi poljanske gimnazije l. 1907, torej po skoraj 30 letih, prvo novo srednješolsko poslopje v Ljubljani, kjer se je ta čas število prebivalstva silno povečalo, sorazmerno še bolj pa je narastlo število srednješolskega dijaštva. Sama III. gimnazija, ki je imela v prvem šolskem letu v Jugoslaviji 182 učencev v 8 oddelkih in 12 profesorjev, je imela čez deset let v šolskem letu 1928/29 že 316 učencev in 124 učenk, skupaj 440, z 11 oddelki in 22 profesorji. Ob vselitvi v novo poslopje jeseni 1936 pa je imel zavod 1215 učencev v 27 oddelkih in 46 profesorjev. To število je še vedno naraščalo in doseglo v šolskem letu 1939/40, zadnjem letu v stari Jugoslaviji, ogromno število 1608 učencev z 38 oddelki in 66 pro-

fesorji. Kar 17 oddelkov je moralo imeti popoldanski pouk in bežigrajska gimnazija je uživala dvomljiv sloves, da je največja gimnazija ne le v Sloveniji, ampak v vsej Jugoslaviji. Upravno in pedagoško vodstvo tako velikega zavoda je postalo vedno težavnejše in zato je prosvetno ministrstvo z novim šolskim letom 1940/41 razdelilo zavod na dvoje; iz enega dela vzporednic z okoli 600 dijaki je ustanovilo samostojen zavod z nazivom IV. državna realna gimnazija, ki so mu dodelili s III. gimnazije 25 profesorjev in prof. Franca Stoparja za v. d. direktorja. Svoje prostore je imel tudi novi zavod v poslopju III. gimnazije.

Glede učencev je doživel zavod v Jugoslaviji marsikakšno izpremembo. Predvsem so seveda odpadli učenci nemške narodnosti, vendar so iz tradicije redki ljubljanski Nemci še pošiljali svoje sinove na III. gimnazijo, kjer je bilo n. pr. v šol. letu 1930/31 kar 12 Nemcev. Socialni sestav učencev se pa ni veliko izpremenil. V šol. letu 1930/31, ko letno poročilo zadnjič prinaša statistiko učencev po poklicu staršev, je bilo od skupno 621 učencev 359 iz uradniških in drugih intelektualnih družin, 147 je bilo sinov trgovcev in obrtnikov, 40 kmetov, očetje 12 učencev so bili »sluge«, 61 jih je pripadalo »ostalim poklicem«. S preselitvijo zavoda v novo poslopje na severno periferijo Ljubljane so polagoma odpadali učenci iz mestnega središča, naraščalo pa je število učencev iz Bežigrada in Šiške ter kmečkih sinov iz posavskih vasi. Zaradi tega je postajalo tudi socialno vprašanje na šoli zelo pereče. Nekdanja nemška gimnazija je imela že od l. 1909 svoje Podporno društvo in tako društvo se je ustanovilo potem še na poslovenjenem zavodu. Podpiralo je potrebne dijake z denarnimi podporami, predvsem s posojanjem učnih knjig. Z ukinjenjem gimnazije l. 1932 je društvo prenehalo; spomladi 1934 se je na pobudo ravn. Hočevarja ustanovilo društvo »Dom in šola«, ki je imelo namen »ustvariti čim tesnejšo vez med zavodom in roditelji njegovega dijaštva, s tem pospeševati moralni in vzgojni napredek mladine in zbirati gmotna sredstva za podporo siromašnim dijakom in za nabavo učil«. Društvo je z raznimi podporami mnogim dijakom olajšalo študij in konec l. 1937 ustanovilo dijaško kuhinjo, kjer je nazadnje brezplačno dobivalo zajtrk 115 dijakov; kasneje je uredilo posebno zavetišče za učence, ki so se z vlakom vozili v šolo. Obe ustanovi sta morali s prihodom okupatorja spomladi 1941 prenehati z delom in tudi društvo je 23. nov. 1941 zadnjič zborovalo.

Medtem ko so bile na nekdanji nemški gimn. učenke le privatistke, so se v Jugoslaviji vpisovale kot redne učenke in je bilo ob koncu šol. l. 1928/29 med 440 učenci 124 deklic. Jeseni l. 1929 je po ministrski odredbi postala gimnazija iz mešanega moški zavod z nazivom III. drž. moška realna gimnazija. Vse učenke so prestopile na II. gimnazijo na Poljane, ki je nato postopoma postajala ženska gimnazija; od tam je v zameno prišlo na III. gimnazijo 98 učencev. Poslej je bila III. gimnazija vse do šol. l. 1938/39 izključno moški zavod; to leto so na zahtevo mnogih staršev sprejeli v I. r. tudi 40 učenk, ki so imele poseben oddelek. Toda že naslednje leto so zaradi prevlekega števila oddelkov odredili, naj se v I. razred sprejemajo samo dečki in tudi lanske učenke naj se napotijo na eno od ženskih gimnazij. Tako je zavod zopet postal moški in tak je ostal do konca druge svetovne vojne. Zato je šel razvoj učiteljskega zbora v tem pogledu v obratni smeri. Medtem ko je prišla v šolskem letu 1926/27 na zavod prva profesorica, ki je šele jeseni 1928 dobila dve tovarišici, je bilo v zadnjem šol. l. pred vojno 1939/40 med 66 na šoli polno zaposlenimi profesorji že 11 žen.

Tudi v svojem notranjem ustroju je III. gimnazija skupaj z drugimi gimnazijami v Sloveniji doživela še nekaj sprememb. Ko se je s šol. l. 1919/20 preuredila v realno gimnazijo po avstrijskem tipu iz l. 1908, je bila

Ravnatelj Kuno Hočevnar

bistvena sprememba le uvedba francoščine namesto grščine od III. r. naprej. V naslednjih letih se je preureditev nadaljevala v smeri izenačenja z realnimi gimnazijami v Srbiji. Najradikalnejša sprememba se je izvršila kar sredi šol. leta, ko sta bili 8. jan. 1925 odpravljeni v prvih dveh razredih latinščina in nemščina in v II. r. tudi stara zgodovina, uvedla se je pa v II. r. obvezna francoščina ter v I. in II. r. obvezno petje. Reforma se je postopoma širila v višje razrede, tako da je v III. r. prišla narodna zgodovina, v IV. r. higiena; latinščina se je začela šele v V. razredu. S šol. l. 1926/27 so tudi odpravili sprejemne izpite in uvedli tromeščja, toda že s šol. l. 1931/32 so se sprejemni izpiti vrnil, šolsko leto pa se je delilo zopet na 2 polletji. Bolj občutna je bila ponovna uvedba l. 1921 ukinjene šolnine; to so poslej plačevali vsi učenci, katerih starši so imeli predpisane več kot 300 din neposrednega davka na leto. Šolnina se je stopnjevala po višini davka in je znašala n. pr. v najnižji stopnji (500—500 din davka) za nižjo gimnazijo 100 din, za V. in VI. r. 125 din in za VII. in VIII. r. 150 din.

Oglejmo si še, kako se je III. gimnazija izkazala po učnih uspehih. Konec šol. leta 1927/28 (torej pred popravnimi izpiti) sta izdelali natančno 2/3 učencev, skoraj četrtina pa je imela popravni izpit. V naslednjih letih se je uspeh skoraj stalno dvigal, tako da je konec šol. l. 1939/40 bila III. gimnazija med 23 srednjimi šolami v Sloveniji po uspehu na 12. mestu in so bila pred njo v glavnem le učiteljišča.

V vodstvu III. gimnazije so se med obema vojnama zvrstili trije odlični šolniki, prva dva klasična filologa, tretji matematik in fizik po stroki. Potem ko je dr. Josip Jerše kot edini Slovenec v profesorskem zboru stare nemške gimnazije srečno privedel zavod v novo državo, je bil jeseni 1920 imenovan za ravnatelja dotedanji profesor I. drž. gimnazije dr. Valentin Korun in ostal na šoli do svoje upokojitve jeseni 1925. Širši javnosti je poznan kot duhovit potopisec, humorist in satirik; saj so njegove »Spake« doživele leta 1922 že drugo izdajo. Njegov ugled med stanovskimi tovariši dokazuje med drugim dejstvo, da je bil od l. 1919 do svoje upokojitve predsednik ljubljanske sekcije Proforskega društva; več let je bil predsednik Francoskega krožka, ki ga je izvolil za svojega častnega člana. Spomladi l. 1921 je dr. Korun tudi zastopal slovenske profesorje na mednarodnem kongresu srednješolskih profesorjev v Parizu. (Umrli 1940 v Ljubljani.)

Tudi Korunov naslednik Kuno Hočevar je prišel s I. drž. gimnazije in ostal na novem zavodu od januarja 1926 do svoje upokojitve l. 1939. V prvih desetih letih svojega ravnateljstva je preživel vse težave, ki jih je prinesla zavodu najprej redukcija in nato začasna ukinitve, pa tudi težave, ki so bile zvezane z gostovanjem zavoda po tujih poslopih. Zato si je direktor Hočevar od vsega početka prizadeval, da pridobi zavodu lastno šolsko poslopje in ko je srečno končal boj za sam obstanek zavoda, je doživel tudi 18. oktober 1936, ko je prevzel ključke takrat najlepše stavbe v Sloveniji. Poleg poklicnega dela je še našel čas za udeleževanje v stanovski organizaciji, pri Rdečem križu, pri društvu Bela krajina, ki mu je bilo kot belokranjskemu rojaku posebno blizu, in drugih humanitarnih in kulturnih organizacijah. (Umril 1953 v Ljubljani.)

Ko se je konec prvega polletja l. 1939 direktor Hočevar poslovil od zavoda, je postal njegov naslednik dr. Adolf Pečovnik, profesor klasične gimnazije v Mariboru in bivši prosvetni inšpektor nekdanje mariborske oblasti. Naloge, ki so ga čakale, niso bile lahke. Že se je bližal vojni vihar, ki je nato jeseni 1939 zajel Evropo in polagoma ogrožal tudi našo domovino. Zbrano, mirno delo na šoli je bilo že močno ovirano, vse leto so se vrstili vpoklici profesorjev na orožne vaje, kar je seveda motilo pouk. Jeseni l. 1940 se je nastanila v šolski telovadnici in v stranskih prostorih neka protiletalska baterija in v senci njenih topov, ki so na bližnjem travniku grozeče moleli proti nebu, se je začelo novo šol. l. 1940/41.

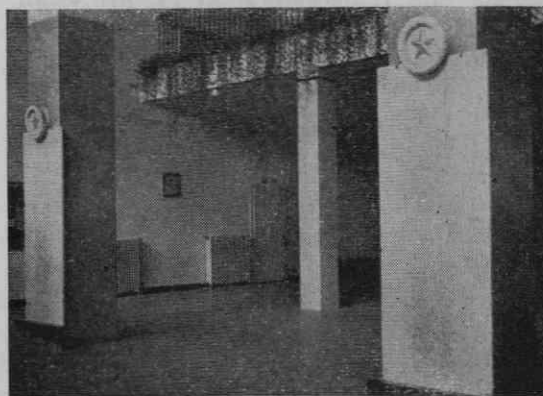
4. Med okupacijo

Ko so 6. aprila 1941 sovražne vojske od vseh strani vdrle v Jugoslavijo, so se začeli hudi časi za slovensko šolstvo. V splošni zmedeni je stara oblast 9. aprila odredila, naj se pouk konča in učencem razdelijo spričevala. Komaj so bila spričevala v naglici napisana in razdeljena, je italijanski civilni komisar, ki je bil medtem prevzel oblast, odredil, naj se po velikonočnih počitnicah 23. aprila pouk nadaljuje. Tudi III. gimnazija je še v aprilu dobila nove štampiljke z italijansko-slovenskim besedilom, v maju je pa oddelek italijanske vojske zasedel telovadnico. Takoj spočetka se je Italijanom zdel eden od profesorjev nevaren. To je bil dr. Lavo Čermelj, ki je bil že od l. 1935 dodeljen banski upravi kot vodja Manjšinskega inštituta. Malo pred izbruhom vojne je bil inštitut iz previdnosti ukinjen in dr. Čermelj se je vrnil na šolo.

Učil je le nekaj dni, ko so ga Italijani zaprli in kasneje na velikem protislovenskem procesu 1. dec. 1941 v Trstu obsodili na smrt. Pomiloščen nato na dosmrtno ječo, je bil zaprt na otoku Elbi, dokler ni v začetku leta 1944 odšel v partizane.

Konec maja je prišel v Ljubljano italijanski prosvetni minister Giuseppe Bottai in si je ogledal tudi poslopje III. gimnazije kot najlepše srednješolsko poslopje v Ljubljani. Dva dni pred njegovim obiskom so Italijani predpisali v vseh šolah rimski pozdrav, ki je ostal na papirju, dokler so bili slovenski dijaki in profesorji sami med seboj. Jeseni, ko so prišli na šolo tudi italijanski profesorji, je rimski pozdrav kmalu postal povod za šikane. Drugače Italijani v tem šolskem letu niso uvajali novotarij; pouk je potekal po starem učnem načrtu, le nižjih in višjih tečajnih izpitov na koncu leta ni bilo; četrtošolci in osmošolci so dobili na spričevala pripombo, da veljajo ta tudi kot spričevala o nižjem oz. višjem tečajnem izpitu.

Z novim šolskim letom 1941/42 so se začele spremembe na srednjih šolah. V učnem načrtu je odpadla srbohrvaščina, kot prvi živi jezik s 3 tedenskimi urami se je uvedla italijanščina, francoščina je ostala le kot neobvezen predmet. Še večje spremembe so prišle v začetku šol. l. 1942/43 v zvezi z novo razdelitvijo srednje šole, ki naj bi se po zgledu srednjih šol v Italiji delila na triletni nižji in petletni višji tečaj. Zaradi tega prehoda na triletni nižji tečaj so konec šol. l. 1942/43 delali nižji tečajni izpit učenci III. in IV. razreda hkrati. Jeseni 1942 so tudi uvedli začetek šol. leta in rednega pouka s 1. okt. in poostriili sprejemni izpit, še strožje odredbe glede tega pa so izdali maja 1943. S tem so hoteli čimbolj omejiti dotok učencev v gimnazije, da bi tako zmanjšali število slovenskega izobraženstva.

Spominski plošči v avli III. drž. gimnazije

Najbolj kočljive so bile spremembe pri pouku telesne vzgoje, ki so jo popolnoma izročili prosluli »Italijanski liktorski mladini v Ljubljani« ali s kraticami »Gill«, ki je predpisala za ta pouk poseben krog. Gill je prirejala za mladino tudi brezplačne kinematografske predstave, organizirala med šolami tekme v telovadbi in raznih športnih panogah ter v zborovskem petju, vse združene z nagradami. Nagrade so delili tudi učencem, ki so imeli najboljši uspeh v italijanščini; z vsem tem kot tudi s šolskimi kuhinjami in raznimi obdaritvami so hoteli pridobiti mladino; toda ravno priganjanje v Gill je poleg uvajanja rimskega pozdrava le še bolj poostrilo odpor slovenske mladine proti okupatorjem.

Tudi na III. gimnaziji je bilo tako. Narodno zavednost in odločnost so še dvignili številni učenci-begunci, ki so prihajali z ozemlja, zasedenega po Nemcih in so se vse leto naknadno vpisovali na ljubljanske šole. Kmalu se je pojavila tudi dijaška OF z organiziranimi akcijami, pri čemer so imeli vodilno vlogo člani SKOJ. Obletnico razpada stare Avstro-Ogrske 29. X. 1941 in postanka prve Jugoslavije 1. XII. 1941 so učenci obhajali s tihimi demonstracijami, uradno poročilo govori tudi o »ponesnaženju šolskega poslopja s komunističnimi napisi in znaki«. Kmalu nato beremo, da so se učenci II. b razreda branili po rimsko pozdravljati, v nekem razredu pa je izginila slika italijanskega kralja s stene. Ko so določali učence za telovadno tekmo, ki jo je organiziral Gill, je neki četrtošolec izjavil: »Ne bom nastopil, sem Slovenec in ne izdajalec!« Seveda je moral biti za eno leto izključen.

Med tremi učitelji italijanščine, ki so prišli še v šolskem letu 1941/42 iz Italije, je eden baje grozil učencem v šoli s samokresom. Ta je tudi prijavil ravnatelju, da so učenci V. b razreda dne 1. decembra ob 15. uri vstali in obstali v molku okoli 3 minute. Zato je bilo 28 učencev tega razreda kaznovanih z izključitvijo za eno šolsko leto » s pripombo, da se to šolsko leto ne morejo vpisati na nobeni drugi šoli v pokrajini«. Dijaki so tudi po drugih razredih enako demonstrirali, a tega slovenski profesorji niso javili. Malo kasneje, 16. decembra, so istemu italijanskemu učitelju odrekli učenci VIII. b razreda rimski pozdrav in nato tudi niso hoteli pisati italijanske šolske naloge. Zato je bilo 31 učencev tega razreda za eno šolsko leto izključenih. Pri zaslišanju so nekateri učenci dobro odgovarjali, da »rimski pozdrav ni naša navada, ustava (ljubljske pokrajine)

nam je pa zagotovila, da se bodo naše šege in navade spoštovale«.

Ko so februarja 1942 Italijani obdali Ljubljano z bodečo žico in začeli s sistematičnimi racijami pobirati »sumljive ljudi«, zlasti moško mladino, so bili hudo prizadeti tudi naši dijaki. Med 600 Bežigradjani, ki jih je ponoči 28. junija 1942 peljal vlak v internacijo v Gonars, je bilo precej bežigradskih dijakov in nekaj profesorjev IV. gimnazije. Pri Verdu so partizani napadli in ustavili vlak ter osvobodili dobro polovico internirancev, medtem ko so ostali morali nadaljevati pot v internacijo. Večina osvobojenih se je pridružila partizanom, med katerimi so bežigradski dijaki že našli nekaj svojih tovarišev; še več se jim jih je pridružilo v naslednjih letih. Tudi med profesorji se je že zgodaj začelo odporno gibanje. Prvi zadevni sestanki so bili že v maju 1941; naslednje leto je bila kot na drugih šolah tudi tu organizirana OF, ki je bila do kapitulacije Italije še kolikor toliko nemotena. Od profesorjev jih je konec šolskega leta 1941/42 manjkalo sicer pet, a so bili povečini še v vojnem ujetništvu, le prof. Edo Kocbek je bil že na osvobojenem ozemlju.

Pouk je bil zaradi vojnih dogodkov že prvo leto okupacije težko prizadet. Začel se je šele 6. oktobra 1941 in bil čez zimo kolikor toliko normalen. Ko sta se spomladi 1942 vselila v poslopje bežigradske gimnazije najprej I. moška realna gimnazija in nato še učiteljske, sta imeli obe gimnaziji pouk vsaka po 3 dni v tednu, učiteljske pa trikrat popoldne. V drugem vojnem letu se je začel pouk 13. oktobra 1942 in so imeli reden vsakdanji pouk le osmošolci, vsi drugi razredi le po trikrat na teden, šele z decembrom so imeli vsakdanji pouk tudi tretje- in četrtošolci. V tretjem vojnem letu 1942/43 se je vpisalo na zavod skupaj 613 učencev, toda z odlokom visokega komisarja 7. aprila 1943 je bilo črtanih 52 učencev največ iz VII. in VIII. razreda, brez dvoma iz političnih razlogov, čeprav podrobnosti iz ohranjenih spisov niso razvidne.

Ko je 8. septembra 1943 kapitulirala Italija, so s poraženo italijansko vojsko odšli tudi italijanski prosvetni funkcionarji in profesorji. Po njih začete šolske reforme so se nehale izvajati, telesna vzgoja se je vrnila v področje prosvetne oblasti in gimnazije so se zopet delile na dva štiriletna tečaja. Prvi tuji jezik je postala seveda nemščina, italijanščina je bila v prvih dveh razredih odpravljena, drugod znižana na 3 tedenske ure, francoščina je ostala neobvezna. Novi režim »prezidenta« Rupnika tudi ravnatelju

dr. Pečovniku ni zaupal. Na posebni Rupnikov ukaz je bil 11. XI. 1943 upokojen, češ da »ima dva sina oficirja pri partizanih«; vodstvo zavoda je nato prevzel kot vršilec dolžnosti ravnatelja profesor dr. Josip Ilc. Kmalu so prišli za zavod novi hudi časi. Sredi januarja 1944 sta bila zaprta in v Nemčijo odpeljana profesorja Vladimir Koch in Jože Kosmatin, v maju jima je sledil Milan Dodič. S poukom je šlo vedno slabše. Začel se je sicer v redu 11. oktobra, toda že 9. novembra je zasedlo nemško vojaštvo vso šolo in pouk je popolnoma prenehal; ko so Nemci izpraznili II. in III. nadstropje, se je 9. decembra v skrčenem obsegu obnovil, po novem letu pa čisto prekinil in ostal prekinjen vse do 3. marca, ko je dobil zavod na razpolago nekaj učilnic v uršulinski zunanji šoli. Tu so strnili po dve vzporednici v en oddelek in še je bil pouk le vsak drugi dan. Cela dva meseca pouka sta bila izgubljeni, tako da niso mogli končati I. polletja in so bili dijaki ocenjeni le na koncu leta. V celem je bilo le nekaj nad 60 dni pouka in še ta pouk je bil moten po vedno bolj pogostih letalskih alarmih; zato je mogla biti tudi učna tvarina predelana le v zelo skromnem obsegu.

Zadnje šolsko leto v vojni se je začelo jeseni 1944 v istih slabih razmerah. Pouk je bil vsak drugi dan in letalski alarmi vedno pogostejši, zato se je od 1. decembra dalje začel pouk ob 7.30 zjutraj in ob 13.15 popoldne. Sredi decembra so bili sedmošolci in osmošolci poklicani v »delovno službo« in so čistili sneg po ulicah, naslednjo pomlad pa so morali hoditi pod nadzorstvom profesorjev kopat strelske jarke okrog Ljubljane. V začetku aprila so končno zaradi alarmov skrajšali šolske ure na 20 do 25 minut; pouk se je začel popoldne šele ob 17. uri.

Tako je spomladi 1945 prenehalo vsako pravo šolsko delo. Tudi sicer so prišle vojne stiske in težave do viška; vse trpljenje pa je lajšala zavest, da se bliža konec okupatorjeve oblasti in dokončna osvoboditev. Prinesla jo je junaška partizanska vojska, ko je 9. maja zjutraj vkorakala v Ljubljano.

5. Po osvoboditvi

Nova ljudska oblast je postavila za delegata na III. gimnaziji profesorja dr. Alojza Vadnala. Ta je 18. maja 1945 prevzel ravnateljske posle, 22. maja pa se je začel redni vsakdanji pouk, začasno po starem učnem načrtu. Zaradi političnih »prestopkov« proti okupatorjem izključeni dijaki so bili zopet sprejeti v šolo, vračali so se tudi internirani

dijaki in 13. junija sta prišla iz Dachaua profesorja Koch in Kosmatin. Nova oblast je poklicala nazaj nasilno upokojenega ravnatelja dr. A. Pečovnika, ki je 15. junija zopet prevzel vodstvo zavoda. Pouk se je končal že 23. junija, nato so dijakom razglasili letni uspeh; spričevala o dovršenem IV. oziroma VIII. razredu so veljala obenem kot spričevala o zadevnih tečajnih izpitih. Vsa med okupacijo izdana spričevala je pregledala komisija treh profesorjev in jih nostrificirala, če se učenci niso bili pregrešili proti narodnoosvobodilnemu gibanju. Samo za 11 učencev komisija ni predlagala nostrifikacije spričeval; ti se za eno šolsko leto niso smeli vpisati oziroma opravljati izpitov.

Novo šolsko leto 1945/46 je prineslo prve večje spremembe v smeri demokratizacije šolstva. Meščanske šole so bile ukinjene, šolnina odpravljena in ustvarjena enotna srednja šola. Ko sta se v septembru iz poslopja izselili vojna bolnica za lahke ranjence in zobna ambulanta, je bilo po dolgih letih vse poslopje vrnjeno šoli.

V počitnicah pred šolskim letom 1946/47 je dokončno odšel v pokoj ravnatelj dr. Pečovnik, začasno vodstvo zavoda je prevzel profesor Bernik, dokler ni bil 11. septembra 1946 postavljen za ravnatelja profesor Franc Čemažar z učiteljskega.

Z začetkom šolskega leta 1947/48 je bila po odločbi prosvetnega ministrstva na vseh šolah uvedena koedukacija, obenem so bili določeni šolam okoliši in jim dodeljeni dijaki-vozači; od teh so se mogli na III. gimnazijo vpisati le učenci, ki so se vozili po vrhniški progi v Ljubljano. Prvo leto se je vpisalo skoraj enako število učencev in učenk, fantov 308, deklet 302, skupaj torej 610. Približno isto razmerje je ostalo tudi v naslednjih letih. Tudi v notranjem ustroju šole so nastale precejšnje spremembe. Ker

Poslopje III. drž. gimnazije

je bila uvedena »sedemletka«, t. j. sedemletno obvezno šolanje, je dobila nižja gimnazija tri razrede, višja štiri. Novi učni načrt je uvedel v vseh razredih kot prvi tuji jezik ruščino, v višjih treh angleščino. Začeta reforma gimnazij se ni do kraja izvedla in z uvedbo osemletnega obveznega šolanja leta 1951 se je gimnazija zopet razdelila na štiri-razredno nižjo in štirirazredno višjo. S šolskim letom 1951/52 je tudi ruščina izgubila vlogo prvega tujega jezika in na njeno mesto je prišla pri nas kot na večini gimnazij angleščina, kot drugi tuji jezik v višjih razredih nemščina. Pomembno spremembo je prineslo naslednje šolsko leto 1952/53, ko se je uvedla v višjih razredih latinščina; še pomembnejša je bila uvedba novega predmeta z nazivom »pouk družbene in moralne vzgoje«.

Ko je bil jeseni 1954 objavljen novi predmetnik za višje gimnazije, je postala latinščina neobvezen predmet; zato pa so mogli na posameznih gimnazijah odpreti v I. razredu po lastni izbiri učencev vzporednice z obvezno latinščino poleg živega tujega jezika. Tako vzporednico v I. razredu je s šolskim letom 1955/56 dobila tudi III. gimnazija in se je vanjo vpisalo 35 dijakov. Hkrati je bila odrejena za gimnazije, kjer je prvi tuji jezik germanski, za drugi tuji jezik v višjih razredih francoščina, kar velja torej tudi za našo šolo. Že v šolskem letu 1948/49 so bili dobili višji razredi nov obvezen učni predmet, predvojaško vzgojo, ki so jo začeli poučevati marca 1949 posebni strokovni učitelji; jeseni 1959 je bila predvojaška vzgoja omejena le na zadnje tri višje razrede.

Tudi v vodstvu šole so še sledile spremembe. S šolskim letom 1949/50 se je poslovil od zavoda ravnatelj Franc Čemažar in odšel v isti funkciji na učiteljske, njegov naslednik je postal prof. David Zupan, ki je ostal na zavodu le do jeseni 1952, ko je bil premeščen kot ravnatelj na gimnazijo v Ajdovščini, za ravnateljico III. gimnazije pa je bila postavljena prof. Anka Pernuš.

V nedeljo, 6. junija 1948 se je III. gimnazija skupaj s IV. gimnazijo oddolžila spominu dijakov, ki so med osvobodilno vojno padli kot borci ali kot talci ali pomrli v ječah in taboriščih. Poseben odbor profesorjev je v sodelovanju s starši in sorodniki vojnih žrtev ugotovil imena 54 takih učencev, ki so bila nato vklesana v marmorno ploščo, vzidano na levi steber v vhodni avli šolskega poslopja. Enaka plošča z imeni 55 vojnih žrtev — učencev IV. gimnazije — je bila vzidana na desni steber. Odkritja spo-

minskih plošč se je udeležilo dijaštvo obeh zavodov, svojci rajnih dijakov ter zastopniki ljudske oblasti, med njimi podpredsednik prezidija ljudske skupščine Edo Kocbek, ki se je kot nekdanji profesor III. gimnazije v lepem govoru spominjal padlih žrtev.

Ta slovesnost je bila zadnji javni nastop IV. gimnazije, kajti z novim šolskim letom jeseni 1948 jo je prosvetno ministrstvo ukinilo, njene spise in inventar je prevzelo ravnateljstvo III. gimnazije, kamor je bilo hkrati premeščenih tudi 17 profesorjev in predmetnih učiteljev. Ker je tudi večina učencev prešla na III. gimnazijo, je bilo tu najprej vpisanih nad 900 dijakov, vendar ne za dolgo, kajti dijaki, stanujoči južno od železniške proge, so kmalu prestopili na druge gimnazije v središču mesta. Namesto ukinjene IV. gimnazije je prišla gostovat v poslopje VIII. gimnazija, ki je bila dotlej v šoli na Vodovodni cesti.

Najgloblji spremembo zadnjih let pomeni tudi v življenju naše šole uvedba družbenega upravljanja. Prva stopnja v tem razvoju je bila ustanovitev šolskega sveta jeseni 1950, ki se je razdelil v tri komisije: pedagoško, socialno in finančno-gospodarsko. Pravo družbeno upravljanje je prinesel šele splošni zakon o vodstvu šol spomladi 1955, ki je uvedel šolske odbore s povsem določenimi pravicami in dolžnostmi. Ko je MLO Ljubljana na seji 1. februarja 1955 imenoval na predlog zbora volivcev in posameznih družbenih organizacij ter društev 16-članski šolski odbor na III. gimnaziji, se je tudi za ta zavod začela nova doba.

Tako je dočakala ljubljanska III. gimnazija svojo petdesetletnico in z njo — svoj konec. Kajti z izvedbo dolgo odlašane šolske reforme je bila z 31. avgustom 1958 poleg vseh drugih ukinjena v stari obliki tudi III. gimnazija. Namesto nje (in bivše VIII. gimnazije) je s 1. septembrom 1958 stopila v življenje nova gimnazija s samo štirimi (dosedanjimi »višjimi«) razredi, ki se — zopet edini primer v Ljubljani — imenuje ravno tako III. gimnazija. Usoda torej III. gimnazije le ne pusti umreti. Naj bo to srečen omen za njen nadaljnji procvit!

OPOMBE

Nečasek, Gesch. d. Laib. Gymn., Jahresbericht d. Gymn. Laibach 1859—1861. — Jahresbericht d. k. k. Staatsgymn. m. deutsch. Unterrichtsprache in Laibach, š. l. 1908/9 do 1915/16. — I. Hribar, Spomini II., 382. — Letno poročilo III. drž. r. gimn. v Lj., š. l. 1929/30 do 1949/40. — Mal. Slovenci v desetletju 1918—1928, Lj. 1928, 720 sl. — Uradni list LRS. — Vestnik in Objave min. za prosveto LRS — Arhiv III. gimn. — Pismeno sporočilo ravn. dr. A. Pečovnika. — O udeležbi bežigraskih dijakov v NOB prim. tudi publikacija Mladost v boju, Lj. 1955. Izd. Klub borcev NOB »Kosmač-Klemenčič«. — (Ta članek — zaključen jeseni 1958 — je povzetek obširnejše razprave, napisane za svojčas predvideni spominski zbornik III. gimnazije.)